

Analiz

ABD/İsrail-İran Savaşının Üç Haftası: Süreç ve Etkileri

Emine Gözde Toprak
Dr. Rahim Farzam
Dr. Çağatay Balcı

Mart 2026

ABD/İsrail-İran Savaşının Üç Haftası: Süreç ve Etkileri

Emine Gözde Toprak
Dr. Rahim Farzam
Dr. Çağatay Balcı

COPYRIGHT © 2026

Bu eserin bütün hakları saklıdır.

Bu eser İRAM'dan yazılı izin alınmadan elektronik veya mekanik yollarla çoğaltılamaz. Metnin dijital versiyonu için <https://www.iramcenter.org> adresini ziyaret ediniz.

Dijital kopya bu siteye aktif link verilerek kısmi olarak paylaşılabilir.

Burada ortaya konulan görüşler öncelikli olarak yazara aittir ve İRAM'ın kurumsal görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

İRAM | İRAN ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Beştepe Mah. Alparslan Türkeş Bulvarı

32. Cad. Moment Beştepe Plaza

No: 1 Kat: 10/158-159

Yenimahalle/Ankara /Türkiye

Tel: +90 506 354 87 60

e-posta: info@iramcenter.org

www.iramcenter.org

İÇİNDEKİLER

Temel Çıkarımlar | 4

Key Takeaways | 5

6 | یافتہ های کلیدی

Giriş | 7

28-17 Şubat Arasındaki Gelişmelerin Kısa Bir Özeti | 8

ABD-İsrail Saldırılarının Etkisi ve İran'ın Misilleme Kabiliyeti | 10

İran'ın Enerji Koridorları Üzerinde Kurduğu Baskı | 11

ABD'nin Çıkış Stratejisinin Belirsizliği | 12

Diplomatik Angajman İhtimali | 13

İran Savaşı Nasıl Okuyor? | 14

İran'da Kürt Ayaklanması Gündemi | 19

Sonuç | 21

ABD/İsrail-İran Savaşının Üç Haftası: Süreç ve Etkileri

Temel Çıkarımlar

- ABD-İsrail ortak harekâtı, İran'ın yüksek hacimli füze ve İHA misillemeleri üretme kapasitesini ciddi biçimde zayıflatmıştır. Buna rağmen Tahran'ın savaşma iradesi kırılmamış, daha düşük tempolu fakat daha seçici ve daha uzun vadeli maliyet üretmeye dayanan bir strateji öne çıkmıştır.
- Çatışmanın ağırlık merkezi giderek İran içindeki askerî hedeflerden Körfez'in enerji akışına, deniz ulaştırmasına ve kritik altyapılarına kaymaktadır. Bu nedenle savaş, dar anlamda bir askerî karşılaşmadan çıkarak bölgesel ekonomi, enerji güvenliği ve deniz geçişleri üzerinden yürüyen daha geniş bir yıpratma mücadelesine dönüşmüştür.
- Washington açısından temel sorun, sahadaki askerî üstünlüğün hangi koşullarda siyasî başarıya çevrileceğinin hâlâ belirsiz olmasıdır. İran'ın Hürmüz Boğazı ve enerji hatları üzerinden maliyet üretmeyi sürdürmesi, ABD'nin aradığı müttefik desteğinin sınırlı kalması ve İsrail'in hedefleriyle ABD'nin çıkış arayışı arasındaki fark bu belirsizliği derinleştirmektedir.
- İran yönetimi bu savaşı yalnızca mevcut cephelerle sınırlı bir askerî çatışma olarak değil, rejimin devamı ve savaş sonrası dengeyi belirleyecek bir güvenlik sınaması olarak okumaktadır. Bu nedenle toplumdaki hoşnutsuzluk tamamen ortadan kalkmasa da dış tehdit algısı kısa vadede rejim etrafında sınırlı bir konsolidasyon üretmiş, karar alma süreci ise daha dar ve daha güvenlikçi bir çekirdeğe sıkışmıştır.
- İran içindeki kırılğanlıklar tamamen ortadan kalkmamış, ancak savaşın ilk aşamasında beklenen ölçekte bir iç çözülme ya da yaygın ayaklanma da ortaya çıkmamıştır. Kürt ayaklanması tartışmaları dâhil olmak üzere iç cephede öne çıkan tablo, merkezî otoritenin henüz çökmemiş olması, dış desteğin belirsizliği ve yerel aktörlerin ihtiyatı nedeniyle potansiyelin fiilî bir kırılmaya dönüşmediğini göstermektedir.

Three Weeks of the U.S./Israeli–Iran War: Course and Consequences

Key Takeaways

- The joint U.S.-Israel operation has significantly reduced Iran’s ability to launch large-scale missile and drone attacks in retaliation. Nevertheless, Tehran’s determination to fight remains intact, and a new strategy has emerged that involves limited but more targeted attacks intended to cause long-term damage.
- The centre of gravity of the conflict is increasingly being shaped not only by strikes on military targets inside Iran, but also by Iran’s growing use of pressure tactics against Gulf energy flows, maritime transport and critical infrastructure. Consequently, the war has evolved beyond a narrowly defined military confrontation to encompass a broader attritional dimension centred on the regional economy, energy security, and maritime transit routes.
- From Washington’s perspective, the fundamental issue is that it remains unclear how military superiority on the ground can be translated into political success. This uncertainty is being deepened by Iran’s continued efforts to inflict costs through the Strait of Hormuz and energy routes, the limited nature of the allied support the U.S. is seeking, and the divergence between Israel’s objectives and the U.S.’s search for a way out.
- The Iranian government views this war as more than just a military conflict confined to the current battlefronts; it is also a security test that will determine the survival of the regime and the post-war balance of power. Consequently, although public discontent has not disappeared entirely, the perception of an external threat has, in the short term, fostered limited consolidation around the regime. The decision-making process has also become more concentrated within a narrower, security-focused inner circle.
- The internal vulnerabilities within Iran have not been completely eliminated, but the internal disintegration or widespread uprising that was expected in the early stages of the war has not materialised. The prevailing picture on the domestic front, including discussions of a Kurdish uprising, indicates that the potential for a breakdown has not materialised due to the continued existence of the central authority, uncertainty regarding external support and the caution of local actors.

سه هفته جنگ ایران با ایالات متحده و اسرائیل: تحولات و پیامدها

یافته های کلیدی

- عملیات مشترک ایالات متحده و اسرائیل به طور محسوسی توان ایران در اجرای پاسخ‌های گسترده موشکی و پهپادی را کاهش داده است. با این حال، تهران از نظر اراده راهبردی برای ادامه درگیری تضعیف نشده و به تدریج به سمت الگویی از کنش نظامی با شدت کمتر، انتخاب اهداف محدودتر و تمرکز بر تحمیل هزینه‌های تدریجی و بلندمدت حرکت کرده است.
- کانون درگیری به تدریج از اهداف صرفاً نظامی در داخل ایران به سمت زیرساخت‌های حیاتی منطقه، امنیت انرژی در خلیج فارس و مسیرهای کشتیرانی در حال انتقال است. در این چارچوب، جنگ از یک تقابل نظامی محدود فراتر رفته و به یک رویارویی فرسایشی با ابعاد اقتصادی، انرژی‌محور و دریایی تبدیل شده است.
- از منظر ایالات متحده، پرسش محوری این است که برتری نظامی در میدان چگونه و در چه چارچوبی می‌تواند به دستاوردهای سیاسی تبدیل شود. تداوم توان ایران در اعمال فشار از طریق تنگه هرمز و زیرساخت‌های انرژی، محدود بودن حمایت متحدان و همچنین فاصله میان اهداف اسرائیل و رویکرد محتاطانه‌تر واشنگتن در قبال پایان دادن به درگیری، این ابهام را تشدید کرده است.
- حاکمیت ایران این جنگ را صرفاً یک تقابل نظامی محدود تلقی نمی‌کند، بلکه آن را آزمونی امنیتی در پیوند با بقا و تداوم نظام و نیز تعیین موازنه پس از جنگ ارزیابی می‌کند. در این چارچوب، اگرچه نارضایتی‌های اجتماعی به طور کامل از میان نرفته، اما ادراک تهدید خارجی در کوتاه‌مدت به نوعی همگرایی نسبی در پیرامون ساختار حاکم انجامیده و فرآیند تصمیم‌گیری نیز به سمت تمرکز بیشتر در یک هسته محدود و امنیت‌محور سوق یافته است.
- آسیب‌پذیری‌های داخلی ایران همچنان پابرجاست، اما در مرحله نخست جنگ، نشانه‌ای از فروپاشی داخلی یا بسیج گسترده اعتراضی در سطح مورد انتظار مشاهده نشده است. حتی در بحث‌هایی نظیر احتمال ناآرامی در مناطق کردنشین، شواهد موجود حاکی از آن است که ترکیبی از تداوم انسجام در سطح حاکمیت، ابهام در حمایت خارجی و احتیاط بازیگران محلی، مانع از تبدیل این ظرفیت‌ها به یک گسست عملی و فراگیر شده است.

Giriş

28 Şubat'ta başlayan ABD/İsrail-İran Savaşı üçüncü haftasını geride bırakırken, çatışmanın mahiyeti ve tarafların temel öncelikleri ilk günlere kıyasla daha belirgin hale gelmiştir. İlk aşamada belirleyici olan yüksek yoğunluklu hava harekâtı, derin hedefleme ve komuta-kontrol altyapısına yönelik baskı, zamanla yerini daha karmaşık bir yıpratma ve dayanıklılık mücadelesine bırakmıştır. Geline nokta savaşın seyri tarafların birbirine ne ölçüde sürdürülebilir siyasî, ekonomik ve stratejik maliyet yükleyebildiği yönünde şekillenmektedir. Bu yönüyle mevcut savaş, giderek daha belirgin biçimde bir yıpratma, dayanıklılık ve stratejik baskı mücadelesine dönüşmüştür.

Bu çerçevede ABD ve İsrail'in İran'ın konvansiyonel askerî kapasitesine ciddi zarar verdiği açıktır. Özellikle füze ve insansız hava aracı altyapısı, sabit depolama alanları, komuta merkezleri ve bağlantılı askerî tesislere yönelik saldırılar, İran'ın yüksek hacimli ve düzenli misilleme kapasitesini önemli ölçüde zayıflatmıştır. Bununla birlikte bu durum, İran'ın savaşı sürdürme kapasitesinin tümüyle ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Aksine mevcut veriler, Tahran'ın maruz kaldığı askerî tahribatı daha seçici, daha düşük tempolu fakat siyasî ve ekonomik etkisi daha yüksek araçlarla telafi etmeye yöneldiğini göstermektedir. Körfez ülkelerine yönelik baskı, enerji altyapıları ve deniz ticareti üzerindeki tehditler, Hürmüz Boğazı'nın stratejik bir kaldıraç olarak öne çıkması ve İran'a yakın bölgesel aktörlerin daha kontrollü biçimde devreye sokulması, bu yeni safhanın başlıca unsurlarıdır.

Dolayısıyla savaşın ağırlık merkezi de kademeli olarak değişmektedir. İlk aşamada İran içindeki askerî hedefler, komuta yapıları ve füze kapasitesi ön plandayken, gelinen noktada Körfez'in enerji akışı, deniz ulaştırma hatları, bölgesel ekonomik kırılganlıklar ve savaşın siyasî sürdürülebilirliği daha belirleyici hale gelmektedir. Bu durum, çatışmanın salt askerî bir karşılaşma olmaktan çıkarak daha geniş bir stratejik rekabet alanına yayıldığını göstermektedir. Washington açısından temel mesele, sahadaki askerî üstünlüğün hangi siyasî sonuçlara evrilebileceğidir. Tahran açısından ise asıl mesele, mevcut tahribata rağmen çatışmanın maliyetini rakipleri açısından yükseltmek, hızlı ve kesin bir yenilgiyi önlemek ve savaş sonrası döneme ilişkin daha elverişli bir stratejik denge kurmaktır.

Bu analiz, 28 Şubat-17 Mart döneminde ortaya çıkan tabloyu dört temel çerçevede ele almaktadır. İlk olarak sahadaki askerî tablonun ne ölçüde değiştiği ve İran'ın misilleme kapasitesindeki dönüşüm incelenmektedir. İkinci olarak Basra Körfezi, Hürmüz Boğazı ve enerji koridorları üzerinden şekillenen baskı stratejisinin bölgesel ve küresel etkileri değerlendirilmektedir. Üçüncü olarak Washington'un çıkış stratejisine ilişkin belirsizlikler ve bunun savaşın seyrine

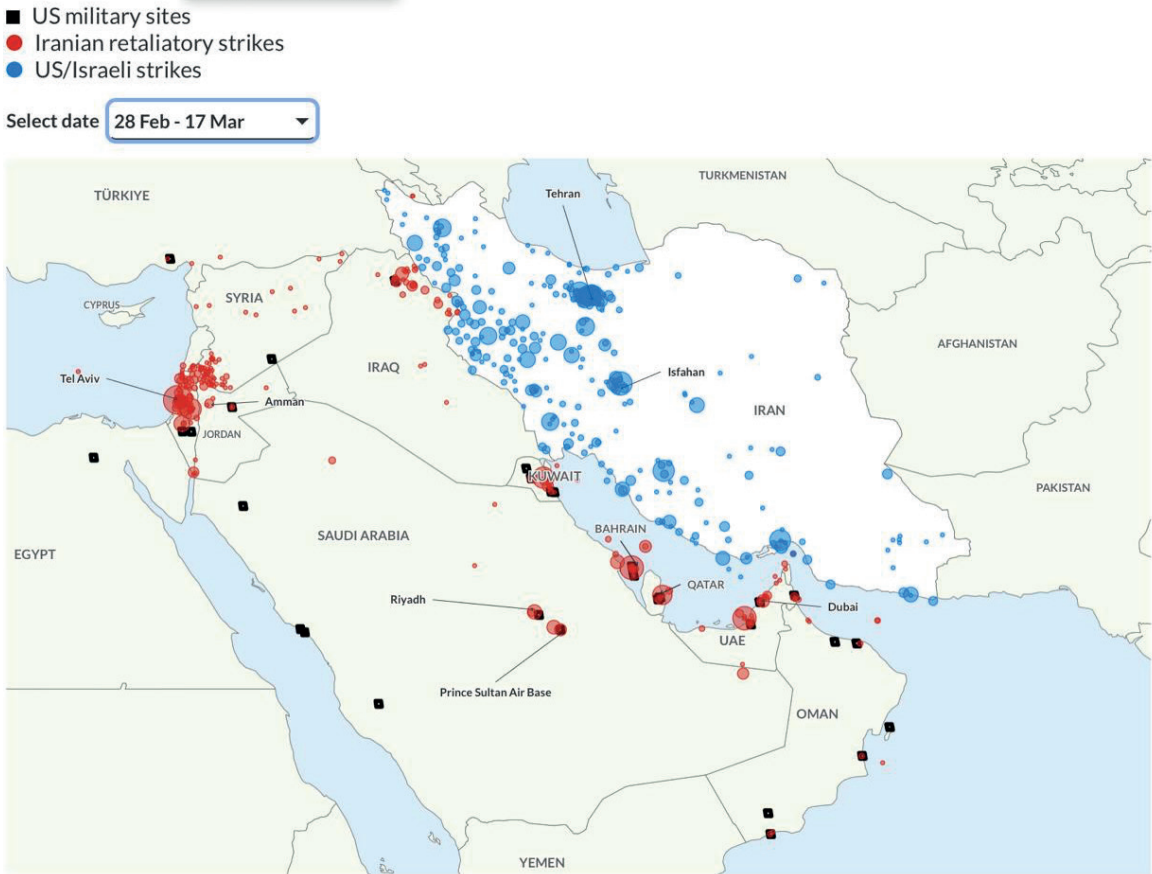

etkisi tartışılmaktadır. Son olarak diplomatik angajman ihtimali ile İran'ın savaşı nasıl okuduğu, hangi öncelikler çerçevesinde hareket ettiği ve çatışmayı nasıl bir stratejik mantık içinde yönettiği ele alınmaktadır.

28-17 Şubat Arasındaki Gelişmelerin Kısa Bir Özeti

28 Şubat Cumartesi günü ABD-İsrail koalisyonunun İran'a saldırmasıyla başlayan savaş devam etmektedir. Sahadaki genel tablo, İran'ın askerî altyapısının özellikle ülkenin batısı ve merkezinde yoğun biçimde aşındırıldığını göstermektedir (Bk. Görsel 1).

Görsel 1: ABD-İsrail saldırıları ve İran'ın misillemelerinin dağılımı.

Kaynak: ACLED

Tahran'da iç hatlar ve askerî kullanım açısından kritik önemdeki Mehrabad Havalimanı'nın birden fazla kez hedef alınması bu tablonun en dikkat çekici göstergelerinden biridir. Başkentte askerî noktalar, polis ve Besic unsurları, bazı resmî kurumlar ve petrol depoları da vurulmuştur.

İç güvenlik aygıtına yönelik bu yoğun baskı, rejimin güvenlik omurgasını zayıflatmaya dönük daha geniş bir stratejinin devrede olduğunu göstermektedir. Buna karşılık Tahran İmam Humeyni Uluslararası Havalimanı'nın hedef alınmamış olması, saldırı örüntüsünde belirli bir seçiciliğin korunduğuna işaret etmektedir.

Benzer bir baskı ülkenin diğer kritik noktalarında da görülmektedir. Şiraz, Isfahan, Tebriz, Kerec, Kirmanşah ve Kiş Adası'ndaki havalimanları hedef alınmış, Damgan, Hamedan, Şiraz ve Semnan'daki füze depoları vurulmuştur. Basra Körfezi'ndeki en önemli petrol sevkiyat noktalarından biri olan Hark Adası çevresindeki gelişmeler ise savaşın enerji boyutunun giderek öne çıktığını göstermektedir. Tebriz'in çok sayıda saldırıya maruz kalması ve savunma kapasitesinin ciddi ölçüde zayıfladığına dair bilgiler, kuzeybatı hattındaki aşınmanın derinliğini ortaya koymaktadır.

ABD'nin, İran'ın Basra Körfezi ve Umman Denizi'ndeki deniz unsurlarının büyük ölçüde imha edildiği ve çok sayıda askerî geminin hedef alındığı yönündeki açıklamaları, çatışmanın yalnızca hava ve füze boyutuyla sınırlı olmadığını göstermektedir. Deniz kuvvetleri ve enerji hatları da savaşın temel cephelerinden biri haline gelmiştir. Buna karşılık İran'ın doğu bölgelerinin büyük ölçüde hedef dışı kalması, harekâtın ülke geneline eşit dağılmadığını ve ağırlığın stratejik altyapının yoğunlaştığı merkez ve batı kuşağına verildiğini göstermektedir. Sınır hattına yakın Urmiye, Selmas, Makü, Senendec ve Sakız gibi yerlerdeki tekrar eden saldırılar ise sınır güvenliği dengelerini etkilemeye dönük bir hedefleme mantığını göstermektedir.

İran cephesinde ise son günlerde füze atışlarının sayısının azaldığı, buna karşılık hedef seçiciliğinin arttığı görülmektedir. Balistik füzeler yerine SİHA kullanımının artması, mühimmatın daha ihtiyatlı ve seçici biçimde kullanılmaya başlandığını göstermektedir. Bu durum, İran'ın kalan kapasitesini korumaya ve daha yüksek etkili hedeflere yöneltmeye çalıştığı bir evreye işaret etmektedir.

Savaşın askerî seyriyle eş zamanlı olarak İran'daki liderlik değişimi de çatışmanın siyasî boyutunu derinleştirmiştir. Uzmanlar Meclisi'nin 7 Mart'ta Mücteba Hamenei'yi Devrim Rehberi olarak seçtiğini açıklamasının ardından devlet ve güvenlik bürokrasisinden destek mesajları gelmiş, Irak'taki Şii gruplar ve Hizbullah da bu sürece destek vermiştir. Ancak seçim sürecinin nasıl yürütüldüğü, Devrim Muhafızları'nın rolü ve fiilî karar alma mekanizmasının kimde olduğu yönündeki tartışmalar devam etmektedir. Mücteba Hamenei'nin ilk mesajında hem komşularla dostluk vurgusu yapması hem de "düşman üslerinin" hedef alınmaya devam edeceğini ve Hürmüz Boğazı'nın kapalı tutulması gerektiğini belirtmesi, bu ikili çizginin sürdüğünü göstermektedir. Kamuoyu önüne çıkmamış olması ise belirsizlikleri artırmaktadır.

Genel tablo, savaşın kısa sürede sonuçlanacak sınırlı bir hava harekâtı olmaktan çıktığını ortaya koymaktadır. Çatışma artık askerî aşındırma ile siyasî yeniden yapılanmanın iç içe geçtiği, daha uzun soluklu ve çok katmanlı bir evreye girmiş görünmektedir.

ABD-İsrail Saldırılarının Etkisi ve İran'ın Misilleme Kapiliyeti

ABD-İsrail ortak harekâtının ilk ve en görünür sonucu, İran'ın füze ve İHA temelli misilleme kapasitesinin ciddi biçimde baskı altına alınması olmuştur. Yerüstündeki fırlatma unsurlarının, sabit depolama alanlarının, komuta merkezlerinin ve ardından yeraltı altyapısının hedef alınması, İran'ın yüksek hacimli salvo üretme kabiliyetini belirgin ölçüde zayıflatmıştır. Bu nedenle savaşın ilk günlerindeki yoğun atış temposunun zamanla sürdürülememesi beklenen bir gelişmedir.

Ancak bu düşüşü, İran'ın askerî olarak etkisiz hale geldiği şeklinde yorumlamak doğru değildir. Misilleme ritmindeki yavaşlama hem maruz kalınan tahribatın hem de mühimmatın daha dikkatli kullanılmasının ve elde kalan kapasitenin korunmak istenmesinin sonucudur. İran, sınırlı imkânlarla en yüksek siyasî ve ekonomik maliyeti üretmeye odaklanan daha seçici bir vuruş anlayışına yönelmiştir.

Bu çerçevede füze ve İHA saldırıları, enerji altyapısına yönelik baskı, deniz ticaretini aksatma girişimleri, vekil unsurların devreye sokulması ve siber araçların kullanımı tek bir stratejik mantığın parçalarıdır. Dolayısıyla askerî yoğunluğun azalması riskin düştüğü anlamına gelmez, aksine çatışma daha karmaşık ve öngörülmesi güç bir evreye girmiştir. Bundan sonraki aşamada belirleyici olacak unsur, gizlenmiş ve hareketli hedeflerin ne ölçüde tespit edilebileceğidir. İran'ın daha gelişmiş füze kapasitesini günlük taktik saldırılar yerine, daha sınırlı fakat stratejik etkisi yüksek hedefler için saklaması muhtemeldir.

Benzer şekilde, Hizbullah ve diğer müttefik yapıların rolü de savaş uzadıkça yeniden önem kazanmaktadır. İlk aşamada doğrudan İran kaynaklı saldırılar öne çıkarken, ilerleyen safhalarda cepheyi genişleten ve savunma yükünü artıran ikincil hatların ağırlığı artmıştır. Bu durum, temas yoğunluğu görece azalsa bile bölgesel yayılma riskinin büyüdüğüne işaret etmektedir.

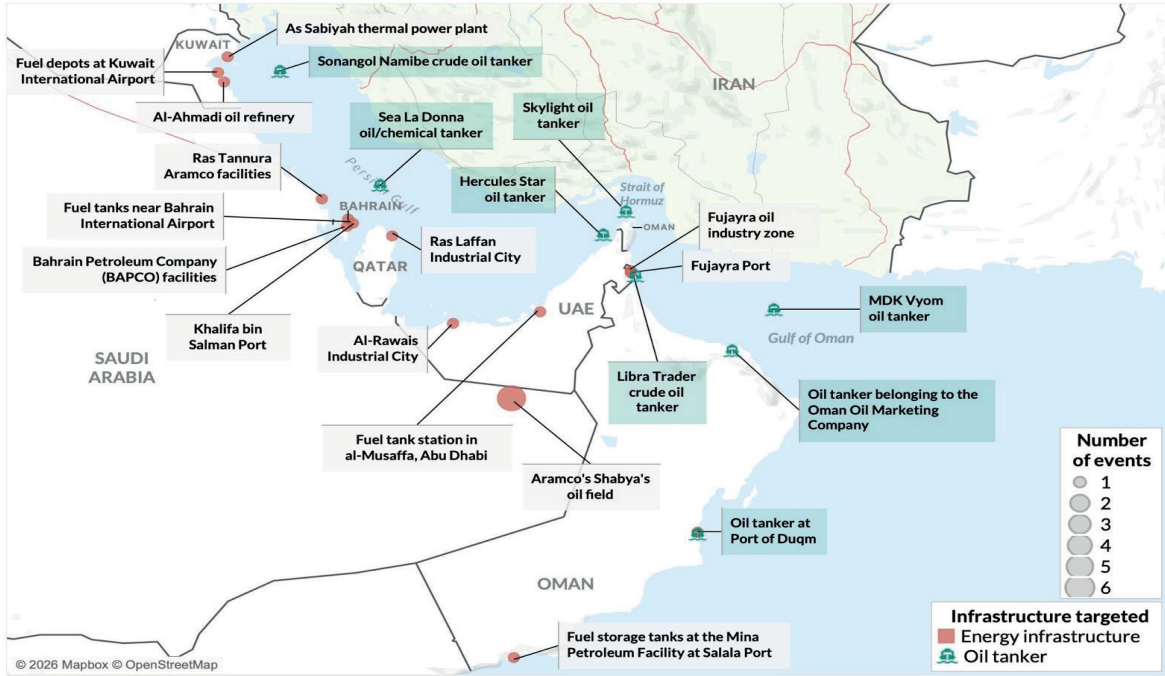
Ancak İran'a yakın aktörlerin çatışmaya eşzamanlı ve aynı yoğunlukta dahil olmadığı görülmektedir. Hizbullah erken aşamada devreye girerek İsrail'in kuzeyine yönelik saldırılarla ek baskı üretmiş, fakat angajmanını kontrollü tutmuştur. Bunun arkasında örgütün son yıllarda yıpranmış olması ve Lübnan içindeki maliyetlerin artması yatmaktadır. Irak'taki İran destekli milisler ise daha parçalı ve temkinli bir rol üstlenmiş, ABD ve bölgesel hedeflere yönelik sınırlı saldırılarla sürece dahil olmuş, ancak belirleyici bir ikinci cephe oluşturamamıştır.

Sonuç olarak, ABD-İsrail harekâtı İran'ın yüksek hacimli misilleme kapasitesine ciddi darbe vurmuştur. Buna karşın ortaya çıkan tablo, İran'ın savaşma kapasitesinin ortadan kalkmadığını, daha düşük tempolu, daha seçici ve uzun vadede maliyet üretmeye odaklanan bir savaş tarzına geçiş yaptığını göstermektedir.

İran'ın Enerji Koridorları Üzerinde Kurduğu Baskı

Savaşın ikinci önemli sonucu, Körfez'in artık çatışmanın dışında kalan güvenli bir çevre olmaktan çıkmasıdır. İran'ın Körfez ülkelerine yönelik saldırıları yalnızca askerî hedeflerle sınırlı kalmamakta, bölgenin ekonomik işleyişini ve güvenlik algısını da doğrudan hedef almaktadır (Bk. Görsel 2). Bu çerçevede Tahran, tekil savunma sistemlerinden ziyade istikrar, güvenlik ve kesin-tisiz enerji akışı üzerine kurulu bölgesel düzeni baskı altına almaktadır (Bk. Görsel 3).

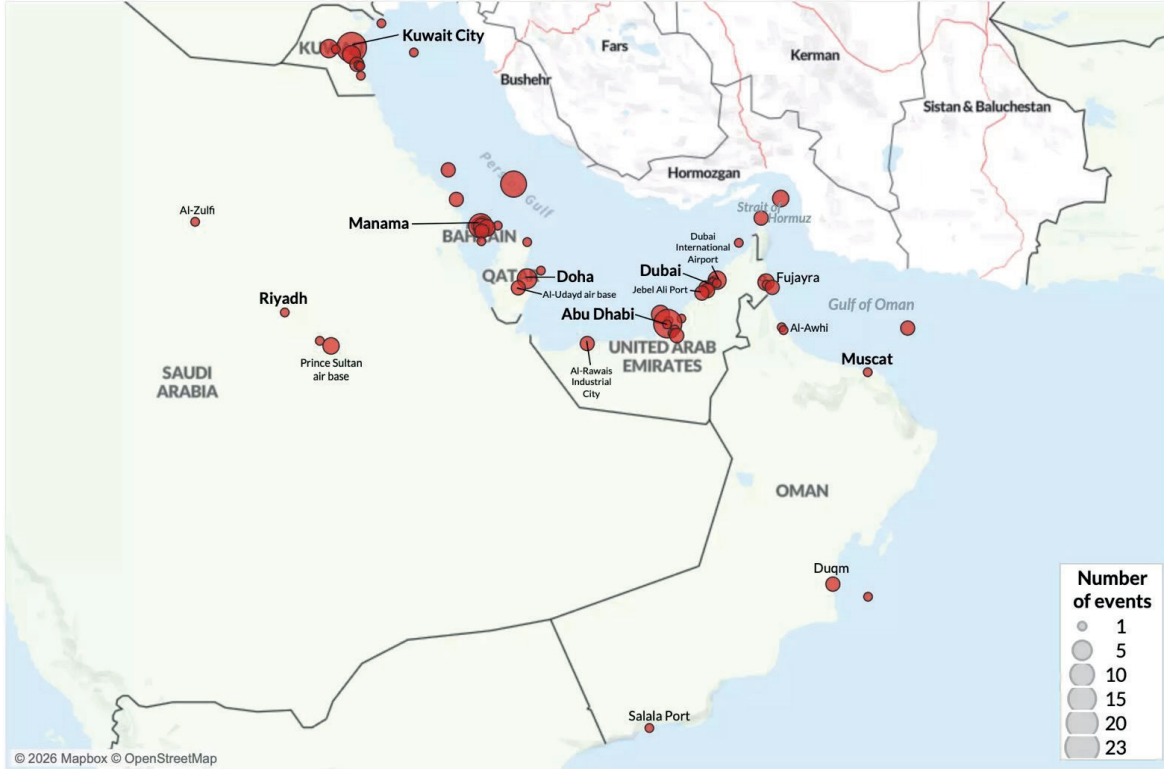
Görsel 2: İran'ın Körfez'de hedef aldığı enerji ve petrol altyapısı.

Kaynak: ACLED

Bu stratejinin merkezinde Hürmüz Boğazı yer almaktadır. Hürmüz artık savaşın seyrini etkileyen temel bir baskı aracıdır. İran, konvansiyonel kapasitesinin sınırları daha görünür hale geldikçe etkisi daha geniş alanlara yayılan kırılğan noktalara yönelmektedir. Enerji akışını aksatma kapasitesi bu bağlamda en güçlü kozlardan biri haline gelmiştir. Amaç fiyatları yükseltmekle birlikte Körfez ülkelerini, Asya'daki enerji ithalatçıları ve dolaylı olarak ABD'yi savaşın uzamasının maliyetleriyle karşı karşıya bırakmaktır.

Bu nedenle Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) alternatif ihracat hatlarını devreye alması tek başına yeterli bir güvence sunmamaktadır. Suudi Arabistan'ın Yanbu'ya uzanan doğu-batı hattı ile BAE'nin Fuceyra güzergâhı bağımlılığı azaltan seçenekler sunsa da savaşın seyri bu hatların da kırılğan olduğunu göstermektedir. Fuceyra çevresinde görülen hasar ve Kızıldeniz hattına ilişkin artan güvenlik kaygıları, İran'ın yalnızca Hürmüz'ü değil alternatif güzergâhları da baskı altına alabileceğine işaret etmektedir.

Görsel 3: İran'ın Körfez'deki misilleme saldırıları.

Kaynak: ACLED

Bu bağlamda Babü'l-Mendeb hattı da kritik bir risk alanı olarak öne çıkmaktadır. Yemen'deki Husi unsurlarının tam ölçekli angajmanı henüz netleşmemiş olsa da bu ihtimalin varlığı dahi Kızıldeniz üzerinden kurulan ihracat güvenliğini zayıflatmaktadır.

Körfez ekonomileri açısından ortaya çıkan tablo ciddidir. Hürmüz'de uzun süreli bir kesinti, Katar ve Kuveyt gibi ülkeler için ağır daralma riskini beraberinde getirebilir. Suudi Arabistan ve BAE ise alternatif hatlara rağmen önemli maliyetlerle karşılaşabilir. Bu nedenle Körfez artık çatışmanın sonucunu doğrudan etkileyecek başlıca maliyet alanlarından biri haline gelmiştir.

ABD'nin Çıkış Stratejisinin Belirsizliği

Washington açısından asıl mesele, savaşın nasıl başladığından çok hangi koşullarda sona ereceğidir. ABD ve İsrail sahada askerî üstünlüğe sahip görünse de bu üstünlüğün kalıcı bir siyasî sonuca nasıl dönüştürüleceği henüz net değildir. Başlangıçta daha kısa vadeli düşünüldüğü anlaşılan harekât, sahadaki gelişmelerle birlikte daha geniş ve belirsiz bir zemine kaymıştır. Beyaz Saray içinde de bu sürecin yönetimine dair tam bir uyumdan söz etmek zordur. Bir yanda enerji fiyatları ve küresel etkiler nedeniyle sınırlı bir çıkış arayanlar, diğer

yanda ise İran'ın toparlanmasını engellemek için askerî baskının sürdürülmesini savunanlar bulunmaktadır.

Bu tartışmanın merkezinde yine Hürmüz Boğazı yer almaktadır. ABD açısından belirleyici olan, İran'ın Körfez üzerinden maliyet üretme kapasitesinin ne ölçüde sınırlandırılabilmiştir. Çünkü Washington için temel mesele artık İran'ın ne kadar hasar aldığından çok enerji akışının ne ölçüde güvence altına alınabilmiştir. Ancak bu noktada ABD önemli bir siyasî sorunla karşı karşıyadır. Washington, müttefiklerini yeni bir askerî angajmana ikna etmekte zorlanmaktadır. Almanya, İtalya, İspanya, Japonya ve Fransa gibi ülkelerin boğazın zor kullanılarak açılmasına mesafeli yaklaşması, ABD'nin askerî gücüne rağmen geniş bir siyasî destek zemini oluşturmakta zorlandığını göstermektedir.

Öte yandan İsrail'in hedefleri ile Trump yönetiminin savaşı sonlandırma arayışı arasında da tam bir örtüşme yoktur. İsrail tarafı önünde hâlâ geniş bir hedef seti bulunduğunu vurgularken Trump zaman zaman savaşın sonuna yaklaşıldığı yönünde açıklamalar yapmaktadır. Bu farklılık, savaşın siyasî çerçevesini daha da belirsiz hale getirmektedir.

Sonuç olarak Washington bir yandan kamuoyuna çıkış sinyali verirken diğer yandan İran'ın Hürmüz ve enerji altyapıları üzerinden kurduğu baskı sürdükçe çatışmanın içine daha fazla çekilme riski taşımaktadır. ABD askerî üstünlüğünü korumak için baskıyı artırma eğilimindedir; ancak baskı arttıkça siyasî çıkış zemini daralmaktadır.

Diplomatik Angajman İhtimali

Diplomatik angajman ihtimali bu aşamada oldukça zayıftır. Bunun temel nedeni hem Washington'un hem de özellikle Tahran'ın mevcut askerî ve siyasî tabloyu müzakere için yeterince elverişli görmemesidir. Trump yönetimi sahadaki baskıyı pazarlık masasında kullanılacak bir kaldıraç olarak değerlendirirken İran ise saldırılar sürerken müzakereye yönelmeyi baskı altında geri adım atmak olarak okumaktadır. Bu nedenle taraflar diplomasiyi, koşullar değiştiğinde devreye girebilecek ikincil bir seçenek olarak konumlandırmaktadır.

İran Dışişleri Bakanı Abbas Arakçi ile ABD Başkanı Donald Trump'ın Ortadoğu Özel Temsilcisi Steve Witkoff hattına ilişkin haberler de bu çerçeveyi değiştirecek nitelikte görünmemektedir. Son günlerde doğrudan temas kurulduğuna dair iddialar ortaya atılmış olsa da Tahran bu haberleri açık biçimde yalanlamıştır. Bu durum, varsa dahi bu temasların içeriği, düzeyi ve bağlayıcılığı konusunda ciddi bir belirsizlik bulunduğunu göstermektedir. Dolayısıyla mevcut aşamada bu tür temaslardan kurumsal bir müzakere süreci ya da somut bir ateşkes zemini çıktığını söylemek güçtür.

Netice itibarıyla mevcut tablo, savaşın seyrine ilişkin iki temel sonuca işaret etmektedir. İlk olarak, ABD-İsrail ortak harekâtı İran'ın yüksek hacimli füze ve İHA misillemeleri üretme kapasitesini ciddi ölçüde zayıflatmıştır, ancak Tahran'ın savaşma biçimini ve maliyet üretme stratejisini bütünüyle ortadan kaldıramamıştır. İkinci olarak, çatışmanın ağırlık merkezi giderek İran

içindeki askerî hedeflerden Körfez'in enerji akışına, deniz ulaştırmasına ve bölgesel ekonomik kırılganlıklara kaymaktadır. Bu durum, savaşın niteliğini salt askerî bir karşılaşmanın ötesine taşıyarak daha geniş bir stratejik yıpratma mücadelesine dönüştürmektedir.

Bu çerçevede savaşın bundan sonraki safhası, ilk döneme kıyasla daha düşük yoğunluklu, ancak daha kırılgan ve risk seviyesi daha yüksek bir karakter taşımaktadır. Günlük füze ve İHA saldırılarının hacmi azalsa bile, Körfez'deki enerji hatları, Hürmüz ve Babü'l-Mendeb geçişleri, kritik altyapılar ve bölgesel ortaklar üzerinden üretilecek daha seçici maliyetler, çatışmanın yönünü belirlemeye devam edecektir.

İran Savaşı Nasıl Okuyor?

İran ile ABD-İsrail koalisyonu arasında süren savaş çoğunlukla askerî kapasite, operasyonel denge ve karşılıklı saldırıların etkisi üzerinden okunmaktadır. Ancak bu çatışmanın İran tarafından nasıl anlamlandırıldığı, hangi önceliklerle yürütüldüğü ve iç siyasi yapıyı nasıl etkilediği de en az askerî boyut kadar belirleyicidir.

Bu nedenle savaşın İran iç siyasetine yansımalarını dört eksen üzerinden değerlendirmek gerekmektedir: (i) toplumun savaş karşısındaki tepkileri, (ii) siyasi ve güvenlik elitleri arasındaki güç dengesi, (iii) karar alma mekanizmasının nasıl şekillendiği ve (iv) Tahran'ın bu sürece yön veren stratejik hedefleri. Bu dört madde birlikte ele alındığında, İran'ın bu savaşı klasik bir askerî mücadeleden ziyade daha geniş bir rejim güvenliği ve stratejik denge arayışı içinde yürüttüğü görülmektedir.

Toplumsal Tepkiler ve Savaş Dinamikleri

Savaşın ilk günlerinde dış saldırıların İran içinde yeni protesto dalgalarını tetikleyebileceğine dair güçlü bir beklenti oluşmuştu. Son yıllarda yaşanan geniş çaplı protestolar, ekonomik sıkıntılar ve siyasi hoşnutsuzluk dikkate alındığında, dış baskının iç istikrarsızlığı artırabileceği yönünde yorumlar yapılmıştı. Özellikle bazı Batılı analizlerde, askerî baskının mevcut toplumsal rahatsızlığı rejim karşıtı bir mobilizasyona dönüştürebileceği ileri sürülüyordu. Bu nedenle savaşın başlangıcında Tahran açısından en önemli risklerden biri, askerî cepheden çok iç cephede ortaya çıkabilecek kırılganlık. Ancak gelişmeler, bu beklentinin kısa vadede tam anlamıyla gerçekleşmediğini gösterdi.

Toplumsal düzeyde bakıldığında, İran'da ekonomik memnuniyetsizlik ve siyasi eleştirilerin ortadan kalktığı söylenemez. Ancak savaşın yarattığı güvenlik ortamı, bu hoşnutsuzlukların doğrudan rejim karşıtı bir harekete dönüşmesini sınırlamaktadır. İran toplumunda yönetime yönelik eleştiriler ile dış saldırılar karşısında verilen tepkiler aynı doğrultuda ilerlememektedir. Başka bir ifadeyle, yönetimden memnuniyetsizlik ile dış tehdide karşı verilen reflexler farklılaşabilmektedir. Bu durum, savaş koşullarında sıkça görülen milliyetçi dayanışma eğilimini güçlendirmektedir. Dış saldırı algısı kısa vadede toplumsal öncelikleri değiştirerek siyasi tartışmaları geri plana itebilmektedir.

Bu çerçevede savaşın kısa vadede İran'da geniş çaplı bir rejim karşıtı mobilizasyon üretmediği görülmektedir. Bunun arkasında hem devletin güvenlik kapasitesi hem de toplumun önemli bir kesiminin istikrarsızlıktan kaçınma eğilimi yatmaktadır. Yoğun bombardıman, ekonomik belirsizlik ve artan güvenlik kaygıları, toplumsal öncelikleri siyasi değişim taleplerinden çok güvenlik arayışına yönltebilmektedir. Bu durum, eleştirilerin ortadan kalktığı anlamına gelmemekte, ancak bu eleştirilerin açık bir siyasi harekete dönüşmesini zorlaştırmaktadır.

Öte yandan ABD ve İsrail'in üst düzey İranlı yetkilileri hedef alan saldırıları ile sivil kayıplara yol açan bombardımanlar, özellikle rejim yanlısı ve milliyetçi kesimlerde belirli bir konsolidasyon yaratmıştır. Ülkenin farklı şehirlerinde düzenlenen kitlesel yas törenleri ve rejim yanlısı gösteriler bu konsolidasyonun en görünür yansımaları olmuştur. İranlı yetkililer de bu süreci destekleyen bir söylem benimseyerek toplumsal birlik vurgusunu öne çıkarmıştır. Bu tablo, dış tehdit algısının belirli kesimlerde rejim etrafında geçici bir dayanışma üretebildiğini göstermektedir.

Bununla birlikte Tahran yönetiminin iç cephe konusunda tamamen rahat olduğu söylenebilir. Yetkililer, savaşın ilerleyen aşamalarında sabotaj girişimleri, etnik gerilimler ve yerel ölçekli karışıklık ihtimallerinin artabileceğini değerlendirmektedir. Özellikle sınır bölgelerindeki silahlı gruplar, kritik altyapıya yönelik sabotaj riski ve olası suikast girişimleri güvenlik kurumlarının öncelikli takip alanları arasındadır. Sistan ve Beluçistan'daki militan saldırılar ile Huzistan'da engellendiği belirtilen silahlı eylem hazırlıkları, bu risklerin somut karşılıkları olarak öne çıkmaktadır.

Bu tür riskler, özellikle kitlesel mobilizasyon potansiyeli taşıyan dönemlerde daha sıkı güvenlik önlemlerinin alınmasına yol açmaktadır. Örneğin Çahaşanbe Suri kutlamaları öncesinde yapılan resmî uyarılar, büyük kalabalıkların yalnızca güvenlik riski değil, dış müdahaleye açık bir zemin olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Bu doğrultuda güvenlik birimleri iç güvenliği güçlendirmeye yönelik adımlarını artırmıştır. Besic ve Devrim Muhafızları unsurlarının büyük şehirlerde daha görünür hale gelmesi, kontrol noktalarının artırılması ve kamusal alanın daha sıkı denetlenmesi bu çerçevede öne çıkan uygulamalardır. Bu tablo, Tahran'ın savaşı yalnızca askerî bir mücadele değil iç istikrarı doğrudan etkileyen çok katmanlı bir güvenlik meselesi olarak ele aldığını göstermektedir.

Sonuç olarak İran açısından savaşın önemli cephelerinden biri de ülke içindeki toplumsal ve siyasi alandır. Tahran yönetimi için cephedeki askerî gelişmeler kadar, şehirlerde ortaya çıkabilecek siyasi ve güvenlik dinamikleri de savaşın seyrini etkileyebilecek kritik unsurlar arasında yer almaktadır.

Elitler Arası Denge

Savaşın İran iç siyaseti üzerindeki en belirgin etkilerinden biri, siyasi ve güvenlik elitleri arasındaki güç dengelerinin nasıl şekillendiği sorusunda ortaya çıkmaktadır. Çatışmanın ilk günlerinde üst düzey askerî ve siyasi isimlere yönelik suikastlar ile liderlik düzeyinde oluşan belirsizlik, sistemin üst kademelerinde ciddi bir kırılma yaşanabileceği yönünde yorumlara neden

olmuştu. Özellikle Devrim Rehberi Ali Hamenei'nin öldürülmesi ve bazı üst düzey komutanların hedef alınması, elitler arasında bir güç mücadelesi ihtimalini gündeme taşımıştı. Bu nedenle ilk günlerde temel tartışma, İran elitlerinin bu kriz karşısında parçalanıp parçalanmayacağı sorusu etrafında şekillenmiştir.

Ancak mevcut tablo, açık bir parçalanmadan çok savaşın dayattığı bir tür zorunlu birlikteliğe işaret etmektedir. Çatışma ortamı, sistem içindeki farklı aktörlerin kendi aralarındaki rekabeti ikinci plana iterek ortak bir tehdit algısı etrafında hareket etmelerini teşvik etmektedir.

Bu çerçevede Mücteba Hamenei'nin Devrim Rehberi olarak seçilmesi, elitler arasında derin bir bölünmenin ortaya çıkmadığını gösteren önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Hedeflik sürecine ilişkin kapalı kapılar ardında bazı tartışmaların yaşandığı ve özellikle Ali Laricani gibi bazı isimlerin bu tercihe mesafeli yaklaştığı yönünde bilgiler bulunsa da kararın kısa sürede netleşmesi dikkat çekicidir. Ardından farklı siyasi ve kurumsal çevrelerden gelen destek açıklamaları, bu sürecin hızlı bir şekilde konsolide edildiğini göstermektedir.

Meclis, yargı ve güvenlik kurumları başta olmak üzere sistemin ana unsurlarının yeni Devrim Rehberi etrafında kısa sürede hizalanması, elitler arasında açık bir çatlak oluşmadığını ortaya koymaktadır. Kararın açıklanmasının ardından devlet kurumları, siyasi aktörler ve dinî otoriteler tarafından verilen biat ve destek mesajları da bu tabloyu pekiştirmiştir. Bu durum, İran siyasi sisteminin kriz anlarında sıkça gözlenen bir refleksine işaret etmektedir. Şöyle ki görüş ayrılıkları tamamen ortadan kalkmasa da varoluşsal bir tehdit algısı oluştuğunda bu farklılıklar geri plana itilmekte ve sistemin devamını sağlayacak asgari bir uzlaşma hızla tesis edilmektedir. Bu nedenle Mücteba Hamenei'nin seçimi savaş koşullarında elitlerin en azından geçici olarak ortak bir çizgide buluşabildiğini gösteren işaret olarak okunabilir.

Bununla birlikte bu tablo, elitler arasında fikir ayrılıklarının ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Daha çok kriz koşullarının dayattığı geçici bir konsolidasyondan söz etmek mümkündür. Sistem içindeki farklı aktörler arasındaki görüş ayrılıkları varlığını sürdürmekte, ancak savaşın yarattığı ortam bu ayrılıkların açık bir siyasi çatışmaya dönüşmesini sınırlamaktadır. Dolayısıyla mevcut durumda güçlü ve kalıcı bir birlikten ziyade, pragmatik ve koşullara bağlı bir hizalanma söz konusudur.

Karar Alma Mekanizmasının Güvenlikleşmesi

Mevcut kriz ortamı, özellikle askerî ve güvenlik elitlerinin sistem içindeki ağırlığını belirgin biçimde artırmıştır. Devrim Muhafızları Ordusu (DMO) başta olmak üzere güvenlik kurumlarının hem savaşın yönetiminde hem de stratejik karar alma süreçlerinde daha belirleyici hale geldiği görülmektedir. Bu durum yalnızca askerî operasyonların doğasından kaynaklanmamakta, savaş koşullarının karar alma süreçlerini kaçınılmaz biçimde güvenlik eksenine kaydırmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Buna karşılık sivil siyasi elitlerin rolünün görece sınırlı kaldığı söylenebilir. Siyasi aktörler ve hükümet yetkilileri kamuoyuna yönelik söylem üretimi ve diplomatik temaslarda önemli bir işlev üstlenmeye devam etse

de savaşın doğrudan yönetimi ağırlıklı olarak güvenlik kurumlarının belirleyici olduğu bir çerçevede yürütülmektedir.

Bu bağlamda dikkat çeken bir diğer gelişme, Mücteba Hamenei etrafında giderek daha dar ve yoğun bir karar alma çevresinin şekillenmesidir. İran kaynaklarında da giderek daha fazla vurgulanan bu yapı, geniş ve çok katmanlı bir elit ağından ziyade, daha sınırlı bir “savaş kabinesi” görünümü sergilemektedir.

Bu çekirdeğin bileşenleri de bu dönüşümü açık biçimde yansıtmaktadır. Meclis Başkanı Muhammed Bakır Kalibaf, DMO Hava Kuvvetleri geçmişi sayesinde askerî alan ile sivil kurumlar arasında bir köprü işlevi görmekte ve savaşın siyasi boyutuyla kurumsal yönetimi arasında bağlantı kurmaktadır. DMO Genel Komutanı Ahmed Vahidi, uzun yıllara dayanan güvenlik tecrübesiyle özellikle dış operasyonel kapasitenin ve bölgesel angajmanların yönetiminde öne çıkmaktadır. Hatemü'l-Enbiya Merkez Karargâhı Komutanı Ali Abdullahi ise silahlı kuvvetler arasındaki operasyonel koordinasyonu sağlayan kilit isimlerden biri olarak sahadaki askerî faaliyetlerin merkezî biçimde yürütülmesinde kritik bir rol üstlenmektedir.

DMO Hava-Uzay Kuvvetleri Komutanı Macid Musevi, İran'ın balistik füze ve caydırıcılık kapasitesinin ana unsurlarından sorumlu olması nedeniyle savaşın stratejik dengesi üzerinde doğrudan etkili bir aktördür. Mücteba Hamenei'nin askerî danışmanlarından biri olduğu ifade edilen Muhsin Rızai, hem Devrim Muhafızları'nın eski komutanlarından biri olarak temsil ettiği “savaş kuşağı” deneyimi hem de İran-İrak Savaşı'ndaki rolü nedeniyle bu çevrede özel bir ağırlığa sahiptir. Benzer şekilde Rahim Safevi de sahip olduğu tecrübe ile askerî-stratejik değerlendirmelerde etkili olan isimler arasında yer almaktadır.

Bu kadronun ortak özelliği, yalnızca mevcut kurumsal pozisyonları değil İran'ın güvenlik mimarisi içindeki geçmiş deneyimleridir. Bu durum, söz konusu yapının klasik bir siyasi-askerî elit koalisyonundan ziyade güvenlik bürokrasisi ve DMO kökenli aktörlerin ağırlıkta olduğu bir “savaş dönemi karar çekirdeği” niteliği taşıdığını göstermektedir. Nitekim bu yapı hem stratejik hedeflerin belirlenmesinde hem de operasyonel kapasitenin yönlendirilmesinde merkezi bir rol üstlenmektedir.

Bu çerçevede mevcut aşamada İran'da savaşın seyrine ilişkin kritik kararların geniş ve çoğulcu bir müzakere sürecinden çok Mücteba Hamenei etrafında şekillenen bu dar ve güvenlik ağırlıklı çekirdek tarafından alındığı söylenebilir. Bu yapı halihazırda en etkili karar alma mekanizması olarak öne çıkmaktadır. Ortaya çıkan tablo, İran'daki güç yapısının klasik dinî-siyasi elit çevresinden ziyade güvenlik bürokrasisi ve DMO kökenli aktörlerin belirleyici olduğu bir savaş yönetimi modeline doğru evrildiğine işaret etmektedir. Nitekim ağır saldırılara ve üst düzey kayıplara rağmen askerî ve siyasi hiyerarşide açık bir çözülme yaşanmamış olması, komuta zincirinin büyük ölçüde korunduğunu göstermektedir.

Tahran'ın Stratejik Hedefleri

İran ile ABD ve İsrail arasında devam eden savaşın genel seyrine bakıldığında, Tahran'ın hedeflerinin klasik anlamda bir askerî zafer arayışından farklı bir mantığa dayandığı görülmektedir.

İran açısından temel amaç karşı tarafı tamamen yenmek değil devletin ayakta kalmasını sağlamak, caydırıcılık kapasitesinin tamamen ortadan kalkmasını önlemek ve gelecekte benzer saldırıların maliyetini yükseltecek bir zemin oluşturmaktır. Bu nedenle İran'ın stratejisi, kısa vadeli askerî kazanımlardan çok daha geniş bir siyasi ve stratejik çerçeveye oturmaktadır.

Bu çerçevede ilk ve en temel hedef, rejimin varlığını sürdürmesidir. İran açısından belirleyici olan, devlet yapısının ve mevcut siyasi sistemin devam edebilmesidir. ABD ve İsrail'in özellikle savaşın ilk aşamalarında İran'ın askerî ve siyasi liderliğini hedef alan saldırıları gerek askerî kapasiteyi zayıflatmayı gerekse karar alma mekanizmasını felç etmeyi amaçlayan bir strateji olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle Tahran için asıl başarı ölçütü, komuta zincirinin işlemeye devam etmesi ve sistemin çökmemesidir.

İkinci hedef, caydırıcılık kapasitesinin tamamen kaybedilmesini engellemektir. İran, ağır kayıplara rağmen karşılık verebildiğini ve rakiplerine maliyet üretebildiğini göstermek istemektedir. Bu doğrultuda balistik füze ve İHA saldırılarının sürdürülmesi, bölgedeki ABD unsurlarının hedef alınması ve askerî baskının devam ettirilmesi İran'ın tamamen etkisiz hale getirilemeyeceğine dair bir mesajdır. Bu mesajın, gelecekte İran'a yönelik askerî operasyonların maliyet hesaplarını doğrudan etkilemesi beklenmektedir.

Üçüncü hedef ise savaşın maliyetini geniş bir alana yaymaktır. İran'ın bölgesel hedeflere yönelik saldırıları, ABD'nin Ortadoğu'daki askerî varlığına baskı oluşturması ve enerji güvenliği ile deniz ticareti üzerinde yarattığı riskler bu yaklaşımın parçalarıdır. Basra Körfezi ve Hürmüz Boğazı çevresinde artan gerilim, Tahran'ın çatışmayı dar bir askerî çerçevede tutmak istemediğini ve maliyeti bölgesel ve küresel düzeye taşımayı hedeflediğini göstermektedir.

Bu bağlamda Hürmüz Boğazı stratejik bir pazarlık aracı olarak öne çıkmaktadır. İranlı yetkililer boğazı, savaş sonrası dönemde tazminat, yaptırımların hafifletilmesi ya da ekonomik tavizler elde etmek için kullanılacak bir kaldıraç olarak değerlendirmektedir. Bu durum, İran'ın stratejisinin yalnızca savaşın yürütülmesiyle sınırlı olmadığını, savaş sonrası düzeni şekillendirmeye dönük bir hesap içerdiğini göstermektedir.

Dünya petrol ticaretinin önemli bir kısmının geçtiği bu hat üzerindeki kontrol, İran'a güçlü bir jeoekonomik avantaj sağlamaktadır. Petrol tankerlerine yönelik saldırılar ve enerji hatları üzerindeki baskı, küresel piyasalarda dalgalanmalara yol açmıştır. İran'ın amacı, savaşın maliyetini hem askeri alanda hem de küresel ekonomi üzerinde hissedilir hale getirmektir. Bu çerçevede enerji fiyatlarındaki artışın Washington üzerindeki siyasi baskıyı yoğunlaştıracağı ve savaşın sürdürülebilirliğini zorlaştıracağı hesaplanmaktadır.

Bu stratejik yaklaşım diplomatik tutuma da yansımaktadır. İran, ABD ile yürütüldüğü iddia edilen gizli temasları reddederken Washington'dan gelen müzakere mesajlarını daha çok enerji piyasalarını dengelemeye yönelik taktik adımlar olarak görmektedir. İranlı yetkililer, mevcut koşullarda kalıcı bir çatışmasızlığı garanti edecek güvenilir bir mekanizmanın bulunmadığını ve bölgenin savaş öncesi dengeye dönmeyeceğini vurgulamaktadır. Bu çerçevede Tahran'da öne çıkan değerlendirme, zamanın kendi lehine işlediği yönündedir.

Bununla birlikte İran'ın stratejisi yalnızca ekonomik baskı üretmekle sınırlı değildir. Tahran aynı zamanda ABD'nin bölgedeki askerî altyapısını aşındırmaya yönelik bir yaklaşım izlemektedir. Erken uyarı radarları ve kritik askerî tesisler bu çerçevede öncelikli hedefler arasında yer almaktadır. İranlı askerî çevrelerde, bu tür kapasite kayıplarının uzun vadede ABD'nin operasyonel üstünlüğünü sınırlayabileceği değerlendirilmektedir. Bu tablo, İran'ın mevcut yaklaşımının bir tür yıpratma savaşı mantığına dayandığını göstermektedir.

Sonuç olarak İran açısından mevcut savaş gelecekteki güvenlik düzenine ilişkin bir mücadele olarak görülmektedir. Tahran yönetimi çatışmayı hızla sonlandırmaktan çok ileride benzer saldırıları zorlaştıracak yeni bir stratejik denge kurmayı hedeflemektedir. Bu nedenle savaşın İran'ın kendi şartlarıyla sonlandırılması arayışı da bu geniş stratejik hesaplamanın bir parçası olarak ortaya çıkmaktadır.

İran'da Kürt Ayaklanması Gündemi

28 Şubat 2026'da ABD ve İsrail'in İran'a yönelik koordineli askerî harekât başlatmasıyla birlikte bölgesel stratejik dengelerde belirgin bir kırılma yaşanmıştır. Bu kırılmanın en çok tartışılan başlıklarından biri ise İran'ın batı bölgelerinde, silahlı Kürt örgütler öncülüğünde bir ayaklanma potansiyelinin bulunup bulunmadığı olmuştur. İran Kürdistanı Siyasi Güçler İttifakı'nın kurulmasının hemen ardından başlayan bu savaş süreci, söz konusu potansiyelin test edildiği kritik bir tarihsel bağlam ortaya çıkarmıştır.

28 Şubat-17 Mart 2026 dönemi birlikte ele alındığında, Kürt ayaklanması tartışmalarının iki farklı evreye ayrıldığı görülmektedir. Bu iki evre arasındaki kırılma noktası ise ABD Başkanı Donald Trump'ın 8 Mart'ta yaptığı açıklama olmuştur.

Saha Koşulları ve Algısal Zemin

Harekâtın ilk gününden itibaren ABD ve İsrail'in hedef seti yalnızca nükleer ve füze altyapısıyla sınırlı kalmamış, İran'ın batı vilayetlerinde, özellikle Senendec ve Kirmanşah merkezli olmak üzere Irak sınır hattındaki il ve ilçelerde bulunan Devrim Muhafızları Ordusu (DMO) karargâhları, Besic tesisleri ve polis noktaları da yoğun biçimde hedef alınmıştır. Bu coğrafi yoğunlaşma tesadüfi değildir. Birçok analist ve ilgili aktör tarafından bilinçli bir stratejik tercih ve Kürt bölgelerinde devlet otoritesinin kapasitesini zayıflatmaya yönelik bir girişim olarak yorumlanmıştır.

Bu saldırılar iki önemli gelişmeyle eş zamanlı ilerlemiştir. İlk olarak, Devrim Rehberi Ali Hamenei'nin koalisyon tarafından öldürülmesiyle birlikte İran'da merkezî otoritenin zayıfladığı ve karar alma mekanizmalarının sarsıldığı yönündeki algı güçlenmiştir. İkinci olarak ise Kürt silahlı grupları İKDP, PAK, PJAK ve Komala'nın yalnızca altı gün önce, 22 Şubat'ta, İran Kürdistanı Siyasi Güçler İttifakı çatısı altında birleşmiş olmaları dikkat çekmiştir. Bu iki dinamiğin kesişimi, söz konusu örgütler açısından elverişli bir fırsat penceresi olarak değerlendirilmiştir.

Örgütsel Tutum: Umut ve İhtiyat

Bu zemin üzerinde silahlı Kürt örgütlerin benimsediği tutum, iki eğilimin gerilimli birleşimi olarak tanımlanabilir. Bir tarafta, o dönemde ABD tarafından henüz tamamen dışlanmamış olan kara harekâtı ihtimalinin yarattığı yüksek beklenti yer almaktadır. Trump'ın örgüt liderleriyle doğrudan temas kurduğu ya da mesaj ilettiğine dair iddialar –özellikle İKDP lideri Hicri ile yapıldığı belirtilen telefon görüşmesi– bu beklenti ortamını güçlendirmiştir. Bu çerçevede örgütler, müttefik kara unsurlarının sahaya inmesi ya da en azından uçuşa yasak bölge ilanı gibi somut adımların, ayaklanma için gerekli eşiği oluşturabileceği kanaatini taşımıştır.

Diğer tarafta ise belirgin bir ihtiyat çizgisi öne çıkmaktadır. Bu ihtiyatın temelinde, süreklilik arz eden dış destek olmadan yalnızca örgütsel kapasiteye dayanarak harekete geçmenin ters sonuçlar doğurabileceğine dair yerleşik algı bulunmaktadır. İran ordusunun, özellikle kara kuvvetlerinin batı bölgelerinde tamamen çökmemiş olması, 1979-1980 ayaklanmasının yarattığı tarihsel travma ve Suriye'de YPG deneyimi bu temkinli yaklaşımı besleyen başlıca unsurlar olmuştur.

Birinci evrede yapılan açıklamaların tonu bu iki eğilimi açık biçimde yansıtmaktadır. “Harekete geçmeye hazırız”, “koşullar oluştuğunda içeri gireceğiz”, “büyük bir kuvvetimiz zaten İran'da” gibi ifadeler, bir yandan dış aktörlere örgütsel kapasitenin gösterildiği, diğer yandan ise hareketin ertelenmesine alan açan bir söylem çerçevesinde şekillenmiştir. Nitekim İKDP yöneticilerinden Muhammed Salih Kadri'nin 6 Mart'ta “büyük bir kuvvetimiz halihazırda İran'da, operasyon yakında başlayacak” açıklaması ile bir gün önce dört örgütün birlikte “Kürt saldırısı başlamadı” demesi arasındaki çelişki, bu yaklaşımın en somut örneklerinden biri olmuştur. Bu tür tutarsızlıklar analistler tarafından koordinasyon eksikliği olarak değil farklı muhataplara yönelik çok katmanlı bir iletişim stratejisinin parçası olarak değerlendirilmiştir.

Bu ilk evrenin dinamiklerini anlamak için ABD politikasındaki muğlaklık belirleyici bir unsurdur. Kara harekâtı seçeneği ne açık biçimde gündeme alınmış ne de kesin olarak dışlanmıştır. Bu belirsizlik, örgütler açısından sürekli bir beklenti üretmiştir. Her temas iddiası ya da diplomatik sinyal, kara harekâtının mümkün olduğu yönünde yorumlanmış, bu yorumlar yeni açıklamaları, bu açıklamalar da yeni beklentileri tetiklemiştir. Dolayısıyla birinci evrede örgütsel davranışı belirleyen temel unsur, sahadaki nesnel koşullardan çok bu koşulların nasıl algılandığı ve bu algının ürettiği stratejik tutum olmuştur.

Dönüm Noktası: Trump'ın 8 Mart Açıklaması

Birinci evreyi fiilen sona erdiren gelişme, Trump'ın 8 Mart'ta yaptığı şu açıklama olmuştur: “Kürtlerle çok dostuz, ancak savaşı daha da karmaşık hale getirmek istemiyoruz. Kürtlerin oraya girmesini istemediğime karar verdim.” Bu ifade, örgütlerin üzerine kurduğu beklenti zeminini ortadan kaldırmış ve ilk evrenin stratejik mantığını geçersiz hale getirmiştir.

İkinci evrede örgütlerin tutumunda belirgin bir değişim ortaya çıkmıştır. Dış destek olmadan hareket etmenin gerçekçi olmadığı bu aşamada, dört örgüt de hem kamuoyu açıklamalarında hem de uluslararası temaslarında üç ana çizgiye yönelmiştir.

İlk olarak, koşullu hareket yaklaşımı netleşmiştir. Örgütler, kara harekâtı, uçuşa yasak bölge ya da ağır silah desteği olmadan sahaya inmenin riskli olduğunu açık biçimde dile getirmiştir. Birinci evredeki belirsiz “hazırız” söylemi, yerini daha açık ve şartlara bağlı bir çerçeveye bırakmıştır.

İkinci olarak, örgütsel kapasite vurgusu artmıştır. Her örgüt, olası bir ayaklanmada en güçlü yapı olduğunu öne çıkarmaya başlamıştır. İKDP'nin Halid Azizi üzerinden Washington'da yürüt-tüğü temaslar bu sürecin en görünür örneklerinden biridir. PAK ve Komala da benzer şekilde kendi kapasite iddialarını öne çıkarmıştır. Bu durum, ittifak içindeki ortaklık ile örgütler arası rekabet arasındaki gerilimi daha görünür hale getirmiştir.

Üçüncü olarak, söylemde bir zaman kayması yaşanmıştır. İlk evredeki acil harekât vurgusu yerini daha uzun vadeli bir perspektife bırakmıştır. İran'da merkezî otoritenin beklenen ölçüde çökmediği, batı bölgelerinde DMO'nun ağır kayıplara rağmen tamamen dağılmadığı ve bu şart-larda bir ayaklanma için gerekli zeminin henüz oluşmadığı değerlendirildiği öne çıkmıştır.

Özetleyecek olursak, örgütlerin tamamının İran'da bir ayaklanma için gerekli koşulların he-nüz oluşmadığı kanaatini paylaştığı ve süreci başından itibaren belirgin bir ihtiyatla izlediği gö-rülmektedir. Bu ihtiyatın örgütsel zayıflıktan değil uzun yıllara yayılan deneyimin ürettiği ger-çekçi bir stratejik hesaptan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

İkincisi, ABD'den operasyonel destek olmaksızın sahaya dahil olmanın dört örgüt tarafından da kabul edilemez bir risk olarak değerlendirildiği açıktır. Bu durum, örgütlerin kendi başlarına harekât kapasitesine sahip olmadıkları anlamına gelmemektedir. Aksine, böyle bir adımın ancak maliyetini karşılayacak bir dış destek ve yapısal güvence mevcutsa atılabileceğini göstermektedir.

Üçüncüsü ve daha yapısal olan unsur ise ittifak içindeki rekabettir. Aynı çatı altında yer alan dört örgütün, dış desteği kendi lehine yönlendirme konusunda birbirleriyle yarıştığı görülmek-tedir. Bu durum, kolektif kapasitenin etkin kullanımını sınırlayan bir kırılma üretmektedir. Dışarıdan bakıldığında bütüncül bir yapı gibi görünen ittifakın, içeride farklı siyasi geleneklere, ideolojik yönelimlere ve coğrafi etki alanlarına sahip örgütlerin gevşek bir koordinasyonundan ibaret olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak ikinci evre halen devam etmektedir. Bu evrenin sona ermesi büyük ölçüde iki gelişmeden birine bağlı görünmektedir: ABD politikasında somut bir değişim ya da İran'ın batı bölgelerinde merkezî otoritenin bugüne kadar gözlemlenenden çok daha derin bir biçimde za-yıflaması. Bu koşullar oluşmadığı sürece örgütlerin “koşullu hareket” tutumunu sürdürmesi rasyonel bir stratejik tercih olarak kalacaktır.

Sonuç

28 Şubat'ta başlayan ABD/İsrail-İran savaşı, üçüncü haftanın sonunda ilk günlerdeki yüksek yoğunluklu askerî safhadan çıkarak daha karmaşık, daha yaygın ve uzun soluklu bir yıpratma mücadelesine dönüşmüştür. ABD ve İsrail'in ortak harekâtı, İran'ın yüksek hacimli füze ve İHA saldırıları üretme kapasitesini ciddi biçimde aşındırmış, ancak Tahran'ın savaşma iradesini, ma-

liyet üretme mantığını ve asimetrik baskı araçlarını ortadan kaldıramamıştır. Bu nedenle mevcut tablo, İran'ın askerî olarak zayıfladığı fakat aynı anda daha seçici, daha ihtiyatlı ve daha stratejik bir savaş tarzına yöneldiği bir evreye işaret etmektedir.

Bu dönüşümle birlikte çatışmanın ağırlık merkezi de değişmiştir. Savaş artık yalnızca İran içindeki askerî hedefler üzerinden değil, Körfez'in enerji akışı, deniz ulaştırması, kritik altyapılar ve bölgesel ekonomik kırılmalıklar üzerinden şekillenmektedir. Hürmüz Boğazı bu yeni safhanın merkezinde yer almakta, Babü'l-Mendeb ve alternatif ihracat hatları da giderek daha kırılabilir hale gelmektedir. Böylece Körfez, savaşın sonucunu etkileyen başlıca maliyet sahalarından biri haline gelmiştir.

Washington açısından belirleyici düğüm de burada ortaya çıkmaktadır. Sahadaki askerî üstünlük açık olsa da bunun hangi koşullarda kalıcı bir siyasî sonuca dönüştürüleceği belirsizdir. ABD bir yandan İran'ın toparlanmasını engelleyecek ölçüde baskıyı sürdürmek isterken, diğer yandan enerji fiyatları, sınırlı müttefik desteği ve bölgesel istikrarsızlığın maliyeti nedeniyle çekiş arayışını sürdürmektedir. Diplomatik angajman ise bu aşamada zayıf görünmektedir. Çünkü taraflar mevcut tabloyu müzakere için yeterince elverişli görmemektedir.

İran iç cephesinde ise savaşın kısa vadede rejim karşıtı geniş çaplı bir mobilizasyon üretmediği, buna karşılık güvenlik aygıtının ağırlığını artırdığı, karar alma mekanizmasını daralttığı ve elitler arasında açık bir parçalanmadan ziyade geçici bir konsolidasyon yarattığı görülmektedir. Bu çerçevede Tahran, savaş sonrası dönemin güç dengesini belirleyecek bir mücadele olarak okunmaktadır. Dolayısıyla önümüzdeki dönemi tanımlayacak temel kavramlar acı eşiği, dayanıklılık, esneklik ve risk alma kapasitesi olacaktır.

Dr. Rahim Farzam

2013 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun olan Rahim Farzam, yüksek lisansını da aynı üniversitenin Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü'nde tamamlamıştır. Doktora eğitimini Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Safevî Devleti'nin Doğu Politikası (1501-1736)" başlıklı teziyle tamamlamıştır. Dr. Farzam çalışmalarında İran'ın iç ve dış politikası, bölgesel politikaları, güvenlik stratejileri, Şii jeopolitiği ve bölgesel nüfuzunun yanı sıra Ortadoğu'da devlet dışı aktörler üzerine yoğunlaşmaktadır. Uzmanlık alanları arasında İran'ın kurumsal yapısı, dış politika stratejileri ve İran-Orta Asya ilişkileri de yer almaktadır. Ana dili Özbekçe olan Farzam, ileri düzeyde Türkçe, İngilizce ve Farsça bilmektedir.

Dr. Çağatay Balcı

2015 yılında Selçuk Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun oldu. 2018 yılında Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü İstihbarat Araştırmaları Programında yüksek lisans eğitimini "İran İslam Cumhuriyeti'nde İstihbarat Yapılanması" başlıklı tezi ile tamamladı. 2023 yılında Milli Savunma Üniversitesi Alparslan Savunma Bilimleri ve Milli Güvenlik Enstitüsü'nde Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Programı'nda doktora eğitimini tamamlayan Dr. Balcı çalışmalarında İran'ın bölgesel politikaları, güvenlik yapılanması, devlet dışı silahlı aktörlerle ilişkileri ve stratejik iletişim faaliyetlerine odaklanmaktadır.

Emine Gözde Toprak

2012-2017 yılları arasında Bilkent Üniversitesi İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimi almıştır. 2017 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Sosyal Bilimler Enstitüsü Orta Doğu Araştırmaları Ana Bilim Dalında yüksek lisansa başlamıştır. Bu bölümden 2020 yılında "Ekonomik Yaptırımların İranlı Kadınlar Üzerindeki Etkisi" başlıklı teziyle mezun olmuştur.

Yüksek lisans süreci içerisinde, 2019 yılında, İran Araştırmaları Merkezi'nde çalışma hayatına adım atan Toprak, burada İran'ın dış politikası ve nükleer stratejisi, İran-Batı ilişkileri ve nükleer silahların politikası gibi geniş bir yelpazede araştırmalar gerçekleştirmiştir. 2025 yılı itibarıyla aynı merkezde kariyerine devam eden Toprak, ayrıca yazılı ve görsel medyaya katkıda bulunmaktadır. İyi derecede İngilizce ve orta derecede Farsça bilmektedir.

Toprak, İRAM yayınlarından neşredilen "Modern İran Ansiklopedisi" ve "İran Çalışmaları Bibliyografyası"; Nobel Yayınevi tarafından yayımlanan "50 Soruda Türkiye-İran İlişkileri" kitaplarına katkıda bulunmuştur. Toprak ayrıca, Hitit Sosyal Bilimler Dergisi'nde 2022 yılında yayımlanan "Iran: being a nuclear threshold state within a national resistance context" başlıklı makalenin yazarlarından biridir.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5'inci maddesinin 2'nci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir.

ABD/İsrail-İran Savaşının Üç Haftası: Süreç ve Etkileri

Emine Gözde Toprak

Dr. Rahim Farzam

Dr. Çağatay Balcı

28 Şubat'ta başlayan ABD/İsrail-İran savaşı, kısa sürede dar kapsamlı bir hava harekâtının ötesine geçerek bölgesel dengeleri sarsan çok katmanlı bir çatışmaya dönüşmüştür. Elinizdeki çalışma, savaşın ilk üç haftasında ortaya çıkan askerî, siyasi ve stratejik tabloyu bütünlüklü biçimde değerlendirmektedir. Metin, bir yandan ABD ve İsrail'in İran'ın füze, İHA ve komuta-kontrol altyapısına verdiği zararı, diğer yandan Tahran'ın buna karşı geliştirdiği daha seçici, daha düşük tempolu ama daha yüksek maliyet üretmeyi hedefleyen karşılık stratejisini incelemektedir.

Çalışma yalnızca sahadaki askerî gelişmeleri değil, Körfez'de enerji akışı ve deniz ulaştırması üzerinde kurulan baskıyı, Hürmüz Boğazı ve Babü'l-Mendeb'in savaşın seyrindeki rolünü, Washington'ın belirsiz çıkış arayışını ve diplomasinin neden hâlâ zayıf bir ihtimal olarak kaldığını da ele almaktadır. Aynı zamanda İran'ın bu savaşı nasıl okuduğunu, toplumun tepkilerini, elitler arası dengeyi, karar alma mekanizmasının güvenlikleşmesini ve Kürt ayaklanması tartışmalarını savaşın iç cephe boyutu içinde analiz etmektedir.

Bu metin, savaşın bugünkü durumunu anlamanın yanında, önümüzdeki dönemde hangi risklerin ve kırılma noktalarının öne çıkabileceğini görmek isteyenler için de kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır.